

پیامبر اعظم ﷺ

در نگاه عرفانی امام خمینی علیه السلام

www.ketab.ir

محمد امین صادقی ارزگانی

صادقی‌ارزگانی، محمدامین، ۱۳۴۱ -

پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در نگاه عرفانی امام خمینی رحمته‌الله / نویسنده محمدامین صادقی‌ارزگانی. —
تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۶. ۳۴۴ ص.
ISBN: 978 - 964 - 335 - 914 - 0

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. ۳۳۵ - ۳۴۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸. —
پیامها و سخنرانیها - نظریه درباره محمد(ص)، پیامبر اسلام. ۲. محمد(ص)، پیامبر اسلام،
۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ق. الف. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س). مؤسسه چاپ و نشر
عروج. ب. عنوان.

۹۵۵ / ۰۸۴۲

۹ پ ۳۵ م / ۵ / ۱۵۷۴ DSR

۱۰۶۰۳۸۳

کتابخانه ملی ایران

کد / م ۲۲۸۸

مؤسسه چاپ و نشر عروج

پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در نگاه عرفانی امام خمینی رحمته‌الله

طرح و نظارت: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) - دفتر قم

نویسنده: محمدامین صادقی‌ارزگانی

ناشر: چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

چاپ دوم ۱۴۰۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت:

• خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۴۰۴۸۷۳ - دورنگار: ۶۶۴۰۰۹۱۵

• خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰۱۲۹۷

• مراکز پخش: خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

• حرم مطهر حضرت امام خمینی (س)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱

• کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

فهرست مطالب

- سخن ناشر..... ۱۱
- مقدمه مؤلف..... ۱۳

فصل اول

جلوه‌های از اوصاف و کمالات وجودی پیامبر ﷺ

- سرّ نامگذاری پیامبر به احمد و محمد ﷺ..... ۲۱
- سرّ فضیلت پیامبر بر فرشتگان..... ۲۷
- نسبت پیامبر با قرآن: همتایی یا برتری؟..... ۳۴
- پیامبر مصداق حقیقی انسان کامل..... ۳۹
- عصمت پیامبر..... ۴۱
- معناشناسی عصمت..... ۴۱
- منشأ و خاستگاه عصمت..... ۴۲
- مراتب عصمت..... ۴۸
- سازگاری عصمت با استغفار..... ۵۲
- جلوه‌های از اعجاز پیامبر ﷺ..... ۵۸
- معناشناسی اعجاز و معجزه..... ۵۹
- ضرورت ارائه معجزه..... ۶۶
- قرآن یا معجزه جاوید پیامبر..... ۶۸

۷۲	پیامبر و علم غیب
۷۷	جلوه‌ای از سیره اخلاقی پیامبر
۷۹	پیامبر و خُلق عظیم
۸۱	قرآن خُلق پیامبر
۸۳	اخلاق اجتماعی پیامبر <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small>
۸۶	تواضع پیامبر
۸۹	پارسیایی پیامبر
۹۴	صبر و استقامت پیامبر

فصل دوم

جلوه‌ای از حالات و مقامات معنوی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم

۹۹	پیامبر و عبودیت مطلقه
۱۰۰	معناشناسی عبودیت مطلقه
۱۰۳	تحلیل عبودیت مطلقه پیامبر <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small>
۱۰۵	حالت پیامبر به هنگام فرا رسیدن وقت نماز
۱۰۸	اسراری از عبادت‌های پیامبر
۱۰۹	عبودیت بزرگ‌ترین افتخار پیامبر
۱۱۱	عبادت پیامبر جلوه تجلیات حق
۱۱۵	ریاضت عبادتی پیامبر
۱۱۷	عبادت سیاسی پیامبر
۱۱۸	جلوه‌ای از آثار عبادت انسان کامل
۱۲۲	پیامبر و حقیقت لیلة القدر
۱۲۳	معناشناسی لیلة القدر
۱۲۵	چگونگی لیلة القدر بودن پیامبر

فصل سوم

نقش و جایگاه پیامبر در نظام هستی

- ۱۳۱ حقیقت پیامبر، نخستین آفریده هستی
- ۱۳۷ پیامبر مظهر عینی اسم اعظم
- ۱۴۳ پیامبر مظهر و تجلی کامل حق در عالم
- ۱۴۶ هم افقی پیامبر با مشیت الهی
- ۱۴۸ پیامبر واسطه فیض
- ۱۴۹ وجود پیامبر، واسطه وجود علمی عالم
- ۱۵۲ وجود پیامبر، واسطه کائنات عالم
- ۱۵۴ تحلیل واسطه فیض بودن پیامبر
- ۱۶۰ سرّ خشوع پدیده‌های عالم در پیشگاه پیامبر
- ۱۶۲ تجلی خواست الهی در اراده پیامبر
- ۱۶۳ ویژگی نفس نبوی
- ۱۶۵ نقش اسم اعظم
- ۱۶۷ پیامبر عصاره عوالم خلقت

فصل چهارم

پیامبر ﷺ و خلافت الهی

- ۱۷۳ معنا شناسی خلافت الهی
- ۱۷۶ خاستگاه خلافت الهی
- ۱۷۸ اسم اعظم خلیفه ذات حق در حضرت اسمانی
- ۱۸۰ خلافت انسان کامل از اسم اعظم
- ۱۸۱ خلافت در مقام فیض اقدس

۱۸۳	خلافت در مقام فیض مقدس
۱۸۸	قلمرو خلافت انسان کامل
۱۹۲	سر برتری خلافت پیامبر بر سایر خلافت‌ها
۱۹۶	خلافت پیامبر در معرفی خلیفه بعد از خود
۲۰۱	چهار نمونه از ویژگی‌های خلیفه پیامبر
۲۰۱	خلیفه پیامبر جلوه‌ای از نور وجود او
۲۰۴	اتصال خلیفه با منبع علم پیامبر
۲۱۴	خلیفه پیامبر و مقام تشریح
۲۲۰	معیت خلیفه پیامبر با انبیای الهی

فصل پنجم

پیامبر، نبوت و ولایت

۲۲۵	معناشناسی نبوت
۲۲۹	معناشناسی ولایت
۲۳۲	خاستگاه نبوت و ولایت
۲۳۵	مراتب نبوت
۲۴۰	نسبت نبوت و ولایت
۲۴۳	جلوه‌ای از ضرورت‌ها و فواید نبوت
۲۴۵	نبوت، خواست و نیاز فطری بشر
۲۴۹	نبوت، ظهور ربوبیت تشریحی حق
۲۵۲	نبوت، تجلی رحمت مطلقه حق
۲۵۵	نبوت، نموداری از حکمت الهی
۲۵۸	نبوت، آموزه عبودیت
۲۵۹	علت ناتوانی عقل در جایگزینی نبوت

۲۶۳ احاطه و جامعیت نبوت ختمی
۲۶۳ معنای عرفانی «أوتیت جوامع الكلم»
۲۶۶ خاستگاه جامعیت نبوت ختمی
۲۶۹ نبوت ختمی، حقیقتی فرا زمانی
۲۷۰ اتحاد نبوت ختمی با نبوت روح اعظم
۲۷۲ معنای حدیث «كنتُ نبياً و آدم بين الماء و الطين»
۲۷۴ خاتمیت پیامبر
۲۷۵ معنای خاتمیت
۲۷۷ دلایل خاتمیت
۲۸۳ حکمت خاتمیت
۲۹۰ تحلیل حکمت خاتمیت
۲۹۵ سازگاری خاتمیت و امامت
۳۰۱ عدم تعارض خاتمیت و مهدویت

فصل ششم

پیامبر و سفر آسمانی معراج

۳۱۲ چگونگی سفر معراج
۳۱۴ چیستی براق و رُفرف
۳۱۹ سرّ باز ماندن جبرئیل از ادامه سفر
۳۲۲ حکمت سفر معراج
۳۲۵ معنای جسمانی بودن معراج
۳۲۹ ارمغان معراج
۳۳۵ کتابنامه

سخن ناشر

«اللهم عَرَفني نبيك فإنك إن لم تعرّفني نبيك لم أعرفه قط»^۱

خداوند! پیامبرت را به من بشناسان، چرا که اگر تو خود،

پیامبرت را به من نشناسانی، من او را نخواهم شناخت.

«برکت وجود رسول اکرم صلی الله علیه و آله است که در سرتاسر عالم، از اول خلق تا آخر، یک همچو موجود با برکت نیامده است و بی‌شمار است. اشرف موجودات و اکمل انسان‌ها و بزرگ‌تر مربی بشر، این وجود مبارک است»^۲.

از آن‌جا که حضرت ختمی مرتبت کامل‌ترین مظهر اسماء و صفات و کمالات حق تعالی است، شناخت آن حضرت مانند شناخت اسماء و صفات الهی مقول به تشکیک است و هر کس به اندازه ظرفیت وجودی و توان علمی و معرفتی خود، می‌تواند جرعه‌ای از آن چشمه همیشه جوشان بنوشد و نهال خشکیده خود را با زمزم معرفت آن یگانه خلقت و نگین انگشتر آفرینش سیراب نماید.

با تدبیر حکیمانانه رهبر فرزانه، حضرت آیت الله خامنه‌ای، مد ظله العالی، سال هزار و سیصد و هشتاد و پنج شمسی، به نام مبارک پیامبر اعظم، حضرت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله مزین گردید و زمینه‌ای فراهم شد تا مراکز دین پژوهشی، نگاهی دوباره به

۱. الکافی، ج ۱، ص ۳۴۲، ح ۲۹.

۲. صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۷.

ابعاد شخصیتی رسول اکرم ﷺ بیندازند و لب‌های تشنه شیفتگان معارف نبوی را با شبنم پژوهش این معارف طراوت بخشند.

بنابراین، در جهت این هدف عالی، تماشای سیمای نیر نبوی، با استفاده از بیان و بنان سلاله پاکش حضرت امام خمینی ﷺ دیدنی‌تر خواهد بود؛ چرا که او احیاگر معاصر دین و سنت محمدی است و عطر و بوی آن حضرت، از قامت رسای این خلف صالح شنیدنی است.

از این رو، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ﷺ - دفتر قم، به تهیه و نشر این اثر اقدام نمود.

این نوشتار، آرای حضرت امام را درباره پیامبر اعظم ﷺ با رویکرد عرفانی تبیین کرده است و نویسنده محترم سعی نموده تا تلاشی متفاوت از آنچه تاکنون انجام گرفته، ارائه نماید. با تشکر از ایشان و با امید به شناخت روزافزون نبی گرامی اسلام ﷺ.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ﷺ

دفتر قم

ندانم کدامین سخن گویمت

که والاتری ز آنچه من گویمت

مقدمه مؤلف

آنچه در این رساله قلم گرفته شده آمده جلوه‌ای از جمال معنوی و جرعه‌ای از زمزم زلال اوصاف نبوی و قطره‌ای از دریای حکمران کمالات وجودی برترین انسان و کامل‌ترین آفریده نظام خلقت، حضرت محمد ﷺ است. اما اهمیت موضوع و ضرورت بحث از آن، اهداف و امتیازات پژوهش حاضر، فرضیه‌های تحقیق و مسائل مورد بحث، همگی از جمله مواردی است که باید پیشاپیش روشن گردد. از این رو نخست به طرح و تبیین موارد یاد شده می‌پردازیم.

الف) اهمیت موضوع و ضرورت بحث

پس از معرفت خداوند، شناخت انسان کامل از اساسی‌ترین وظایف دینی و شیرین‌ترین معارف الهی و بنیادی‌ترین مسائل اعتقادی شمرده می‌شود. اصولاً همان‌طور که هر انسانی موظف به شناخت توحید است، مکلف به شناخت فرستادگان او به خصوص خاتم انبیا محمد مصطفی ﷺ و اوصیای برحق ایشان است؛ زیرا اولاً: درخت معرفت توحید با زمزم شناخت خلیفه الله آبیاری می‌شود و شکوفه خداشناسی تنها از طریق پیامبرشناسی ثمر می‌دهد. به بیان دیگر، هرچند آدمیان فطرتاً موحد و خداشناسند، درک توحید - که امری فطری است - از رهگذر

معارفی که به وسیله انبیاء علیهم السلام نصیب بشر می شود، به کمال می رسد.

نور فطرت آدمیان پیوسته زیر غبار هواهای نفسانی و زنگار خواست‌های گوناگون بشری پنهان و یابی فروغ می شود و انبیای الهی با صیقل نبوت و ولایت، زنگار تعلقات از جان آدمیان می زدایند و غبار غفلت را از چهره فطرت آن‌ها پاک می کنند. به همین دلیل امیر مؤمنان علی علیه السلام در تبیین فلسفه بعثت می گوید: خداوند پیمان وحی را از پیامبران گرفت تا امانت رسالت را به مردم برسانند، آن‌گاه که در عصر جاهلیت بیش تر مردم، پیمان خدا را نادیده انگاشتند و حق پروردگار را نشناختند و در برابر او به خدایان دروغین روی آوردند، و شیطان مردم را از معرفت خدا باز داشت و از پرستش او جدا کرد. در چنین زمانه‌ای بود که خداوند پیامبران خود را مبعوث فرمود و متناسب با خواسته‌های انسان‌ها فرستادگان را پی در پی اعزام کرد تا وفاداری به پیمان فطرت را از آنان باز جویند و نعمت را برایشان آشوب کرده خدا را به یادشان آورند و با ابلاغ احکام الهی، حجت را بر آن‌ها تمام کنند و مکتب‌های نهفته عقل‌ها را برایشان آشکار سازند و نشانه‌های قدرت الهی را به آنان بنمایانند... تا اینکه خدای سبحان برای وفای به وعده خود و کامل گردانیدن دوران نبوت، حضرت محمد ﷺ را مبعوث کرد؛ پیامبری که پیمان پذیرش نبوت او را از همه پیامبران گرفته بود... مردم زمین در آن روزگار دچار گرایش‌های پراکنده و خواسته‌های گوناگون و روش‌های متفاوت بودند؛ عده‌ای خدا را به پدیده‌ها تشبیه می کردند و گروهی نام‌های ارجمند خدا را انکار می نمودند و یا آن‌ها را به غیر او نسبت می دادند. خدای سبحان به وسیله محمد ﷺ مردم را از گمراهی نجات داد و آنان را هدایت کرد.^۱

بدین ترتیب معلوم می شود شناخت چنین انسانی که نجات و هدایت بشر به دست وی تأمین می گردد و سعادت ابدی تنها در پیروی و اطاعت از او نهفته است ضرورت

۱. نهج البلاغه، ص ۵، خطبه ۱.

انکار ناپذیر داشته و بعد از شناخت خداوند، اهمیت ویژه دارد؛ زیرا اگر او به خوبی شناخته نشود هیچ یک از آرمان‌های توحیدی و معارف الهی به دست نخواهد آمد و اهداف متعالی بعثت تأمین نخواهد شد.

ثانیاً: شناخت انسان کامل (پیامبر و ائمه علیهم‌السلام) جزو تکالیف واجب است. از این رو در روایات بر ضرورت شناخت او تأکید شده و از جمله آمده است: «لایکون العبد مؤمناً حتی یعرف الله ورسوله والائمة کلهم».^۱ براساس این‌گونه روایات، شناخت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در شمار نخستین تکالیف واجب هر مسلمان است و ایمان انسان در گرو شناخت آن حضرت است. اگر کسی از معرفت و شناخت او بی‌نصیب باشد در واقع از ایمان به آن حضرت بی‌نصیب خواهد بود؛ زیرا ایمان و اعتقاد به پیامبر، فرع بر معرفت و شناخت اوست و اعتقاد بدون معرفت حاصل نمی‌شود.

ثالثاً: بر طبق آیه «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ»^۲ ضرورت شناخت پیامبر به عنوان الگو و سرمشق برتر از جمله امور بدیهی روشن است، زیرا تأسی به پیامبر آن‌گاه تحقق پذیر خواهد شد که معرفت و آگاهی انسان به آن حضرت کامل باشد. از همین رو گفته شده است: تأسی و اقتدا به رسول خدا خصلت زیبا و پاکیزه‌ای است که همه کس شایستگی درک آن را ندارد، و تنها افرادی می‌توانند از آن فیض و فوز عظیم بهره‌مند گردند که حقیقت ایمان را چشیده‌اند و قلب آنان به معرفت و ایمان به خدا و عمل صالح نورانی شده است و هیچ‌گاه از پروردگار خود غافل نیستند.^۳

رابعاً: ایمان و اعتقاد به پروردگار و بندگی خداوند بدون معرفت الهی حاصل نمی‌شود به همین سبب امیرمؤمنان معرفت خدا را نخستین تجلی دینداری خوانده و

۱. «بنده، مؤمن محسوب نمی‌شود تا این‌که خدا و پیامبر و همه ائمه علیهم‌السلام را بشناسد؛ الکافی، ج ۱، ص ۱۸۰.

ح ۲.

۲. «قطعاً برای شما در رسول خدا سرمشقی نیکو است»؛ احزاب (۳۳): ۲۱.

۳. ر.ک: المیزان، ج ۱۶، ص ۲۸۹.

فرموده است: «أول الدين معرفة»،^۱ ایمان و اعتقاد به پیامبر و پیروی از او نیز بدون شناخت آن حضرت تحقق نمی‌یابد، به خصوص آن که ایمان و اعتقاد وقتی کامل خواهد بود که بر پایه معرفت و شناخت عمیق حاصل شده باشد.

در روایتی ضمن بیان ضرورت و اهمیت وجود پیامبر، درباره لزوم شناخت او چنین آمده است:

«فلو لم يجب عليهم معرفته وطاعته، لم يكن لهم في مجيء الرسول منفعة ولا سداً حاجةً ولكان إتيانه عبثاً لغير منفعه ولا صلاح وليس هذا من صفة الحكيم الذي أتقن كل شيء»؛^۲ اگر شناخت پیامبر و پیروی از او بر مردم واجب نبود، با آمدن پیامبر سودی عاید آن‌ها نمی‌شد و نیازشان برطرف نمی‌گشت و آمدن پیامبر عبث و بیهوده و فاقد منفعت و بدون مصلحت بود، و چنین کاری از خدای حکیم که همه چیز را بر اساس حکمت استوار ساخته است سر نمی‌زند.

با توجه به حقایق یاد شده و مانند آن ضرورت و اهمیت این بحث به خوبی آشکار و این نکته به روشنی معلوم می‌گردد که شناخت پیامبر به عنوان یکی از اصول اعتقادی جزو وظایف معرفتی همه دین باوران است و همان اندازه شناخت انسان از وجود پیامبر کامل‌تر باشد ایمان و اعتقاد و دین باوری او کامل‌تر و در نتیجه آگاهی وی از احکام آسمانی دین دقیق‌تر خواهد بود و از این رهگذر اهمیت پیامبرشناسی به خوبی روشن می‌شود.

ب) اهداف و امتیازات این تحقیق

از گذشته تا به امروز بسیاری از صاحب نظران و از جمله عارفان و حکیمان بزرگ هر کدام به سهم خود درباره شخصیت بی‌بدیل پیامبر اکرم ﷺ نکته‌هایی عمیق و حقایقی ارزشمند گفته‌اند، و دین‌پژوهان با تلاش مستمر و تحقیقات پرثمر خود

۱. نهج البلاغه، ص ۲، خطبه ۱.

۲. بحار الأنوار، ج ۱۱، ص ۴۰، ح ۴۰.

مطالبی سودمند در این باره به دست آورده و بیان داشته‌اند، ولی حقیقت آن است که اسرار نهفته و حقایق نگفته بسیاری درباره شئون وجودی پیامبر وجود دارد که هنوز درک آن‌ها روزی بشر نشده و چون گنجینه پنهان از دسترس افراد عادی به دور مانده است. آنچه در گفتار و نوشتار خیلی از عالمان و محققان حوزه دین پژوهی درباره شخصیت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمده در واقع اندکی از بسیار و ساحتی از ساحات وجودی آن حضرت است و بیش تر بازتاب آموزه‌هایی است که از آیاتی نظیر آیه: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾^۱ و مانند آن استنباط گردیده است و حقایق فراتر از آن که در آیاتی همچون آیه: ﴿ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى * فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾^۲ درباره ابعاد وجودی پیامبر خاتم مورد اشاره قرار گرفته، کم تر طرح و تبیین شده است. این بدان جهت است که کمان و کماند هر کس توانایی جنگ آوردن غزال قله بلند ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾ را ندارد و بسیار اندکند کسانی که با کمان آتشه و عقل و کماند کشف و شهود، مرغ بلند پرواز حقایق را از آسمان و عرش معنا تا به فرس القاطر عبارت فرود آورند و خود آن را بشناسند و به دیگران بشناساند.

در این میان فرزند برومند پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، حکیم و عارف بزرگ، فقیه مجاهد، اسلام‌شناس جامع و مصلح پرهیزگار امام خمینی رحمته الله علیه جزو معدود کسانی است که در این زمینه توفیقات ارزنده‌ای داشته‌اند. ایشان درباره ساحت‌های وجودی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم با رویکرد عمیق عرفانی و از جنبه‌های مختلف سخن رانده است. به جرأت می‌توان گفت آنچه در کلمات او درباره شئون و کمالات وجودی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم آمده در واقع یک سیر عمیق علمی است که گستره وسیع کمالات آن حضرت را از دامنه ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ تا ستیغ ﴿ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى * فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ﴾ بازشناسی کرده و به جهانیان معرفی نموده است.

۱. «بگو من هم مثل شما بشری هستم، و به من وحی می‌شود»؛ کهف (۱۸): ۱۱۰.

۲. نجم (۵۳): ۸-۹.

به بیان دیگر، آنچه در نوع گفته‌ها و نوشته‌های محققان آمده تنها بحث از برخی جنبه‌های شخصیت پیامبر به لحاظ تاریخی، اخلاقی، اجتماعی، و بعضی اوصاف او نظیر عصمت، اعجاز، نبوت و مانند آن است ولی در سخنان امام خمینی قلمرو گسترده‌ای از ساحات وجودی پیامبر صلی الله علیه و آله مورد مذاقه واقع شده و شخصیت آن حضرت از جنبه‌های مختلف بازخوانی گردیده که در جای دیگر به این عمق و دقت و جامعیت نیامده و یا کم‌تر مورد بحث قرار گرفته است. این جامعیت و وسعت در سخنان امام خمینی در مورد پیامبر بدان دلیل است که حضرت امام از نادر عالمان دینی است که درباره انسان کامل به خصوص وجود مقدس حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله که کامل‌ترین مصداق انسان کامل است از جنبه‌های گوناگون با رویکرد کلامی، عرفانی و فی الجان (در قالب آیات و روایات) گاه به تفصیل و گاه به اجمال سخن گفته است.

در این نوشتار، سعی بر آن بوده است که گفته‌های ایشان درباره پیامبر براساس مبانی مورد نیاز، تحلیل و تبیین شود. از آن‌جا که رساله حاضر عهده‌دار طرح و تبیین سخنان امام خمینی در مورد وجود مقدس پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله است، در نوع خود حاوی مطالب نسبتاً بکر و نکات تازه‌ای درباره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله است. در این پژوهش با تکیه بر سخنان امام خمینی، معارف و حقایقی طرح و تبیین شده که شاید تاکنون کم‌تر مورد توجه دین‌پژوهان قرار گرفته است. به عنوان نمونه، مسأله خلافت الهی پیامبر که بنیادی‌ترین مسأله در حیطة پیامبر شناسی به حساب می‌آید در این‌جا با رویکرد عمیق عرفانی مورد بحث واقع شده و زوایای مختلف آن به روشنی بیان گردیده است. همچنین در محورهای کمالات وجودی و حالات معنوی پیامبر و مسأله نبوت و ولایت، نکته‌هایی بازگو شده که در جای دیگر کم‌تر مورد توجه قرار گرفته است.

ج) قلمرو تحقیق و مسائل مورد بحث

ساحت‌های وجودی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسیع، و اوصاف و کمالات و مقامات آن جناب گسترده است. به همین دلیل مسائل و مباحث بی‌شماری درباره زوایای مختلف وجودی آن حضرت قابل طرح است، ولی آنچه در این تحقیق بازگو شده، تنها فقراتی است که در کلمات امام خمینی مورد توجه بوده است.

مسائل مطرح شده در قالب شش فصل تنظیم گردیده است. در فصل اول برخی اوصاف و کمالات وجودی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، در فصل دوم جلوه‌ای از حالات و مقامات معنوی آن حضرت، در فصل سوم نقش و جایگاه پیامبر در نظام هستی، در فصل چهارم خلافت الهی آن حضرت، در فصل پنجم نبوت و ولایت پیامبر به خصوص مسأله خاتمیت به تناسب موضوع مورد بحث قرار گرفته و دیدگاه‌های امام خمینی درباره آن‌ها طرح و تحلیل و تبیین شده. از برخی مستندات روایی و مبانی عرفانی آن در حد ضرورت سخن رفته است. در فصل ششم برخی از مسائل معراج نبی اکرم صلی الله علیه و آله که در کلمات امام خمینی بدان‌ها اشاره گردیده به اختصار تبیین شده است.

رویکرد نگارنده در این تحقیق بیش‌تر عرفانی است، ولی به دلیل آن‌که بعضی از مسائل غیر از رویکرد عرفانی جنبه کلامی نیز دارد، ممکن است به تناسب، برخی مباحث و جهت کلامی نیز داشته باشد. از این رو و با توجه به این‌که هدف اصلی طرح نظریات امام خمینی علیه السلام درباره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله بوده است پاره‌ای از مسائل به جز رویکرد عرفانی با رویکرد کلامی نیز تحلیل شده است تا از این رهگذر، سخنان امام راحل در موضوع پیامبرشناسی به صورت کامل‌تری ارائه گردد.

محمد امین صادقی ارزگانی

قم، ۱۳۸۵ ش.